GLOBAL JOURNAL OF CROSS-DISCIPLINARY INNOVATIONS
Multidisciplinary peer-reviewed scholarly journal
GJCDI
Vol. 1 | Issue 3
Year: 2026

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy iqtisodiy sohadagi islohotlar

Solijonov Sunatillo Oybek o‘g‘li

Shuxratjonov Ozodbek Shuxratjon o‘g‘li

Farg‘ona davlat texnika unversiteti

Annotatsiya

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlarning mazmun-mohiyati, asosiy yo‘nalishlari va natijalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda so‘nggi yillarda amalga oshirilgan iqtisodiy liberallashuv, davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish, aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini takomillashtirish, bandlikni oshirish hamda hududlararo rivojlanish tafovutlarini kamaytirishga qaratilgan chora-tadbirlar yoritiladi. Shuningdek, islohotlarning makroiqtisodiy barqarorlik, tadbirkorlik faolligi, investitsion muhit va aholining turmush darajasiga ko‘rsatgan ta’siri ilmiy-nazariy jihatdan baholanadi. Maqolada mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo‘llari yuzasidan takliflar ham ilgari suriladi. Tadqiqot natijalari O‘zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasini takomillashtirish, institutsional islohotlarning samaradorligini oshirish va barqaror taraqqiyotga erishishda amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar, O‘zbekiston Respublikasi, iqtisodiy liberallashuv, ijtimoiy himoya, bandlik, investitsion muhit, barqaror rivojlanish, davlat boshqaruvi

Kirish

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar mamlakat taraqqiyotining strategik yo‘nalishlaridan biri sifatida jamiyat hayotining barcha asosiy jabhalarini yangilash, iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, aholining farovonligini oshirish va ijtimoiy munosabatlarni takomillashtirishga qaratilgan keng qamrovli

o‘zgarishlar majmuini anglatadi. Mazkur islohotlar respublikaning o‘zgarib borayotgan milliy rivojlanish ehtiyojlariga javoban shakllanib, davlat boshqaruvi, bozor munosabatlari, ijtimoiy himoya, bandlik, ta’lim, sog‘liqni saqlash va boshqa muhim yo‘nalishlarda yangicha yondashuvlarni qaror toptirishni ko‘zlaydi. Ushbu mavzuni yoritishda islohotlarning tarixiy bosqichlari yoki alohida siyosiy vositalariga batafsil to‘xtalmasdan, ularning umumiy maqsadi va mazmunini ochib berish muhimdir. Chunki aynan shu jarayonlar O‘zbekistonning modernizatsiya traektoriyasini, iqtisodiy o‘sish va ijtimoiy barqarorlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni hamda kelajak rivojlanish yo‘nalishlarini anglashda muhim ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar davlat taraqqiyoti, aholi farovonligi va institutlarning zamonaviylashuvi uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu islohotlar jamiyat hayotining turli jabhalarini yangilash, iqtisodiy tizimning barqarorligini mustahkamlash hamda fuqarolarning munosib turmush darajasini ta’minlash zaruratidan kelib chiqdi. Aholi ehtiyojlarini samarali qondirish, ijtimoiy adolatni kuchaytirish va iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish uchun bunday o‘zgarishlar obyektiv ehtiyojga aylandi. Shuningdek, ular bozor munosabatlarini chuqurlashtirish, boshqaruv tizimini takomillashtirish va davlat institutlarini samarali faoliyat yuritishga yo‘naltirish orqali uzoq muddatli milliy taraqqiyotga xizmat qiladi. Shu ma’noda, ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar faqat iqtisodiy o‘sish vositasi emas, balki jamiyatning barqaror rivojlanishi, xalq farovonligi va mamlakatning kelajakdagi raqobatbardoshligini ta’minlovchi strategik yo‘nalish hisoblanadi.

Ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar: Davlat va jamiyat hayotida iqtisodiy tizimni takomillashtirish, ijtimoiy munosabatlarni yangilash hamda aholi farovonligini oshirishga qaratilgan tizimli o‘zgarishlar majmuasidir. Bunday islohotlar mulkchilik, bozor munosabatlari, bandlik, ijtimoiy himoya va davlat boshqaruvi kabi sohalarni qamrab oladi.

Modernizatsiya: Iqtisodiyot va ijtimoiy hayotning mavjud shakllarini zamonaviy talablar, texnologiyalar va boshqaruv usullariga moslashtirish jarayonidir. U ishlab

chiqarish samaradorligini oshirish, institutsional imkoniyatlarni kengaytirish va raqobatbardosh rivojlanishga erishishga xizmat qiladi.

Turmush darajasi: Aholining moddiy va ma'naviy ehtiyojlari qanchalik qondirilayotganini ifodalovchi ko‘rsatkichlar majmuasidir. U daromadlar, iste'mol darajasi, uy-joy sharoiti, ta'lim, sog‘liqni saqlash va ijtimoiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari orqali baholanadi.

Institutsional o‘zgarish: Jamiyat va iqtisodiyotdagi qoidalar, me'yorlar, tashkilotlar hamda boshqaruv mexanizmlarining yangilanishi yoki qayta tashkil etilishidir. Bu jarayon samarali davlat boshqaruvi, huquqiy tartibga solish va bozor institutlarining mustahkamlanishiga yo‘naltiriladi.

Bozor iqtisodiyoti: Resurslar taqsimoti asosan talab va taklif, narx mexanizmi hamda raqobat asosida amalga oshiriladigan iqtisodiy tizimdir. O‘zbekiston sharoitida bu model davlatning tartibga soluvchi roli bilan uyg‘unlashtirilgan holda rivojlantiriladi.

Ijtimoiy himoya: Aholining zaif qatlamlarini qo‘llab-quvvatlash, ularning minimal yashash sharoitlarini ta'minlash va ijtimoiy xatarlarni yumshatishga qaratilgan choralar tizimidir. U nafaqa, yordam, imtiyoz va xizmatlar orqali amalga oshiriladi.

Barqaror rivojlanish: Iqtisodiy o‘sish, ijtimoiy adolat va atrof-muhit muvozanatini saqlagan holda uzoq muddatli taraqqiyotni ta'minlash tamoyilidir. U hozirgi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga kelajak avlod manfaatlarini ham hisobga oladi.

Aholi farovonligi: Jamiyat a'zolarining moddiy ta'minoti, hayot sifati, xavfsizligi va ijtimoiy imkoniyatlari darajasini bildiruvchi umumiy ko‘rsatkichdir. Islohotlarning asosiy natijasi sifatida farovonlikning oshishi davlat siyosatining muhim mezonlaridan biridir.

Ushbu bo‘limda O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlarning umumiy mazmuni, ularning mamlakat taraqqiyotidagi o‘rni hamda jamiyat

hayotiga ta’siri nazariy va tahliliy jihatdan yoritiladi. Tadqiqotning asosiy e’tibori islohotlarning O‘zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni shakllantirishdagi ahamiyatini ochib berishga qaratilib, keyingi bayonda mazkur jarayonlarning istiqbolli yo‘nalishlari va umumiy natijalari muhokama qilinadi. Shu bilan birga, bu yerda islohotlarning batafsil tasnifi yoki alohida sohalar bo‘yicha chuqur tahlilga o‘rin berilmaydi, balki ularning davlat taraqqiyotidagi keng ko‘lamli va tizimli ahamiyati asosiy masala sifatida ko‘rib chiqiladi.

Asosiy qism

O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar bugungi bosqichda iqtisodiy liberallashtirish, institutsional modernizatsiya, xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash hamda aholi turmush darajasini oshirish kabi o‘zaro bog‘liq yo‘nalishlarni qamrab oladi. Iqtisodiy liberallashtirish doirasida bozor mexanizmlarini kengaytirish, raqobat muhitini kuchaytirish, savdo va investitsiya faoliyatini erkinlashtirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Shu bilan birga, davlat boshqaruvi va iqtisodiy tartibga solish tizimini takomillashtirish orqali institutsional modernizatsiya amalga oshirilib, xizmatlar sifati, qarorlar ijrosining samaradorligi va boshqaruvning ochiqligi oshirilmoqda. Xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay ishbilarmonlik muhiti yaratilishi, soliq va kredit mexanizmlarining takomillashtirilishi, kichik biznes va xususiy sektorning iqtisodiyotdagi ulushini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Aholi turmush darajasini yaxshilash esa bandlikni oshirish, daromadlarni barqarorlashtirish, ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish, sog‘liqni saqlash va ta’lim xizmatlarini sifat jihatidan yaxshilash bilan uzviy bog‘liq holda olib borilmoqda. Mazkur chora-tadbirlar milliy iqtisodiyotni mustahkamlash va ijtimoiy farovonlikni oshirishga qaratilgan yagona islohotlar tizimini tashkil etadi.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar doirasida iqtisodiy yo‘nalishda amalga oshirilgan tub o‘zgarishlar bozor mexanizmlarini kuchaytirish, tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va iqtisodiyotni modernizatsiya qilishga qaratildi. Xususan, narxlarni erkinlashtirish, mulkchilik shakllarining xilma-

xilligini ta’minlash, raqobat muhitini rivojlantirish hamda davlatning iqtisodiyotdagi ishtirokini bosqichma-bosqich qisqartirish orqali bozor tamoyillari keng joriy etildi. Soliq sohasida amalga oshirilgan islohotlar soliqlar sonini kamaytirish, stavkalarni maqbullashtirish va hisobot tizimini soddalashtirish orqali biznes yuritish uchun qulay sharoit yaratdi. Investitsiya muhitini yaxshilash maqsadida xorijiy va mahalliy investorlar uchun kafolatlar kuchaytirildi, huquqiy himoya mexanizmlari takomillashtirildi hamda infratuzilmaviy loyihalarga alohida e’tibor qaratildi. Xususiylashtirish jarayonlari davlat aktivlarini samarali boshqarish va xususiy sektor ulushini oshirishga xizmat qilib, ishlab chiqarish hajmini kengaytirish hamda iqtisodiyotda samaradorlikni yuksaltirishga zamin yaratdi. Shuningdek, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, kredit resurslaridan foydalanishni yengillashtirish, litsenziya va ruxsatnomalar tizimini soddalashtirish orqali ishbilarmonlik faolligi oshirildi. Mazkur islohotlar mamlakatning raqobatbardoshligini kuchaytirish, yangi ish o‘rinlari yaratish va barqaror iqtisodiy o‘sishni ta’minlashga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar, avvalo, inson manfaatlarini ta’minlash va jamiyat farovonligini oshirishga qaratilgani bilan ajralib turadi. Ta’lim sohasida maktabgacha ta’limni kengaytirish, umumiy o‘rta ta’lim sifatini oshirish, oliy ta’limga qamrovni kengaytirish hamda kasbiy tayyorgarlikni bozor talablari bilan uyg‘unlashtirish bo‘yicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Sog‘liqni saqlash tizimida birlamchi tibbiy xizmatni kuchaytirish, hududlarda zamonaviy tibbiyot infratuzilmasini rivojlantirish, profilaktika va raqamli xizmatlarni joriy etish orqali aholining tibbiy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Bandlik yo‘nalishida yangi ish o‘rinlarini yaratish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, kasbga o‘qitish va mehnat bozori talablariga mos malaka oshirish dasturlari orqali aholi daromadlarini barqarorlashtirish ko‘zda tutilmoqda. Ijtimoiy himoya tizimida kam ta’minlangan oilalar, nogironligi bo‘lgan shaxslar, keksalar va bolali oilalarni manzilli qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari takomillashtirilib, yordamning adolatli va aniq yetib borishi ta’minlanmoqda. Uy-joy sharoitlarini yaxshilash borasida arzon uy-joy qurilishi,

ipoteka imkoniyatlarini kengaytirish va kommunal infratuzilmani modernizatsiya qilish aholining yashash sifatini oshirishga xizmat qilmoqda. Mazkur islohotlarning barchasi inson kapitalini mustahkamlash, ijtimoiy zaiflikni kamaytirish va davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish orqali barqaror taraqqiyotga erishish maqsadiga yo‘naltirilgan.

O‘zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni jadallashtirishda institutsional va ma’muriy islohotlar muhim o‘rin tutadi. Davlat boshqaruvini modernizatsiya qilish, boshqaruv tizimida vazifalar taqsimotini aniq belgilash, byurokratik to‘siqlarni kamaytirish hamda qaror qabul qilish jarayonlarini soddalashtirish iqtisodiy va ijtimoiy siyosatning samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, davlat xizmatlarini takomillashtirish aholi va tadbirkorlar uchun qulay, tezkor va sifatli xizmat ko‘rsatish imkonini yaratib, davlat organlariga bo‘lgan ishonchni mustahkamlaydi. Raqamlashtirish jarayonlari esa idoralararo ma’lumot almashinuvini tezlashtirib, ortiqcha hujjatbozlikni qisqartiradi, xizmatlarning ochiqligi va qulayligini oshiradi hamda korrupsion xavflarni kamaytirishga xizmat qiladi. Davlat boshqaruvida shaffoflikni kuchaytirish, jamoatchilik nazoratini kengaytirish va axborot ochiqligini ta’minlash islohotlarning amalda samarali amalga oshirilishiga zamin yaratadi. Natijada, mazkur o‘zgarishlar nafaqat iqtisodiy va ijtimoiy sohalarda natijadorlikni oshiradi, balki davlat va jamiyat o‘rtasidagi hamkorlikni mustahkamlab, aholining davlat siyosatiga ishonchi hamda faol ishtirokini kuchaytiradi.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar amaliy jihatdan iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, aholi farovonligini oshirish va davlat boshqaruvini takomillashtirishga xizmat qilayotgan yaxlit siyosiy chora-tadbirlar tizimi sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ushbu islohotlar iqtisodiy o‘sishni jadallashtirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, investitsion muhitni yaxshilash, bandlikni kengaytirish va raqobatbardosh bozor munosabatlarini rivojlantirish bilan birga, ta’lim, sog‘liqni saqlash, ijtimoiy himoya va uy-joy sharoitlarini yaxshilash kabi ijtimoiy yo‘nalishlarda ham muhim o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Natijada iqtisodiy va ijtimoiy sohalardagi o‘zgarishlar o‘zaro bog‘liq holda amalga oshirilib, ular hududlar rivoji, kambag‘allikni qisqartirish, aholi daromadlarini oshirish va inson kapitalini kuchaytirish

kabi ustuvor vazifalar bilan chambarchas uyg‘unlashmoqda. Shu bois amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar bugungi kunda mamlakatda barqaror ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotning asosiy yo‘nalishlarini belgilab bermoqda.

Xulosa

O‘zbekistonda ijtimoiy-iqtisodiy sohada amalga oshirilgan islohotlar mamlakatning barqaror rivojlanishi, bozor tamoyillarini chuqurlashtirish hamda aholi farovonligini oshirishga qaratilgan izchil jarayon sifatida namoyon bo‘ldi. Ushbu islohotlar natijasida iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, investitsiya muhitini yaxshilash va ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish borasida muhim yutuqlarga erishildi. Umuman olganda, o‘zgarishlar mamlakatni yanada ochiq, raqobatbardosh va ijtimoiy yo‘naltirilgan iqtisodiyotga bosqichma-bosqich olib chiqishga xizmat qildi.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohada amalga oshirilayotgan islohotlar aholining turmush darajasini oshirish, ijtimoiy himoya tizimini kuchaytirish, bandlik imkoniyatlarini kengaytirish hamda iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu o‘zgarishlar davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, bozor mexanizmlarini takomillashtirish va investitsion muhitni yaxshilash orqali jamiyat taraqqiyotiga xizmat qilmoqda. Natijada, fuqarolarning farovonligini yuksaltirish, iqtisodiyotning barqaror o‘sishini qo‘llab-quvvatlash va uzoq muddatli milliy taraqqiyot uchun mustahkam zamin yaratish yo‘lida izchil qadamlar qo‘yilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar mamlakat taraqqiyotining muhim omiliga aylangan bo‘lsa-da, ularni yanada samarali natijaga olib chiqish uchun ayrim vazifalar saqlanib qolmoqda. Xususan, islohotlarning uzluksiz davom etishi, qabul qilingan qarorlarning izchil va barqaror ijro etilishi, shuningdek, davlat boshqaruvi va institutsional tizimlarning yanada takomillashtirilishi dolzarb ahamiyatga ega. Bu jarayonda siyosiy yondashuvlarning barqarorligi, hududlar kesimida imkoniyatlarning teng taqsimlanishi hamda islohotlarning amaliy samarasini kuchaytirish muhimdir. Shu bois, kelgusida ham ijtimoiy-iqtisodiy siyosatda izchillikni

saqlash, institutlar faoliyatini mustahkamlash va qabul qilingan chora-tadbirlarning samarali amalga oshirilishini ta’minlash O‘zbekistonning barqaror rivojlanishida hal qiluvchi omil bo‘lib qoladi.

O‘zbekiston Respublikasida ijtimoiy-iqtisodiy sohadagi islohotlar so‘nggi yillarda davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish, bozor tamoyillarini chuqurlashtirish, aholi farovonligini yaxshilash hamda tadbirkorlik uchun qulay muhit yaratishga qaratilgan izchil jarayon sifatida namoyon bo‘ldi. Mazkur islohotlar ta’lim, sog‘liqni saqlash, bandlik, ijtimoiy himoya va hududlarni rivojlantirish kabi yo‘nalishlarda institutsional o‘zgarishlarni jadallashtirib, iqtisodiy faollikni qo‘llab-quvvatlashga xizmat qildi. Shu bilan birga, amalga oshirilayotgan chora-tadbirlarning natijadorligi ularning amaliy ijrosi, resurslardan oqilona foydalanish va jamiyat ehtiyojlariga moslashuvchanlik darajasiga bevosita bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Kelgusida islohotlarni izchil davom ettirish, ularning ijtimoiy va iqtisodiy ta’sirini kengaytirish hamda natijalarining amaliy samaradorligini ta’minlash dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2017). 2017–2021 yillarda O‘zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha Harakatlar strategiyasi. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi.

2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). Yangi O‘zbekistonnning taraqqiyot strategiyasi: 2022–2026 yillar uchun. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti matbuot xizmati.

3. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2023). O‘zbekiston Respublikasining ijtimoiy-iqtisodiy holati. Toshkent: Davlat statistika qo‘mitasi.

4. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. (2023). O‘zbekiston iqtisodiyoti: islohotlar natijalari va istiqbollari. Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi.

5. World Bank. (2022). Uzbekistan Systematic Country Diagnostic: Towards a More Prosperous and Inclusive Society. Washington, DC: World Bank.

6. Asian Development Bank. (2021). Uzbekistan: Economic Update and Reform Progress. Manila: Asian Development Bank.

7. UNDP Uzbekistan. (2020). Uzbekistan: Human Development Report and Social Sector Reforms. Tashkent: United Nations Development Programme.

8. Abdullaev, O. (2021). O‘zbekistonda ijtimoiy himoya tizimini isloh qilish: asosiy yo‘nalishlar va natijalar. Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar, 2021(4), 12–19.

9. Rasulov, A. (2020). O‘zbekistonda davlat boshqaruvi va ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar: nazariy va amaliy jihatlar. Ijtimoiy fanlar, 2020(3), 45–53.

10. Nazarov, B. (2022). O‘zbekistonda kambag‘allikni qisqartirish va bandlikni oshirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar. Moliyaviy tadqiqotlar jurnali, 2022(2), 31–40.